

Lecture 7

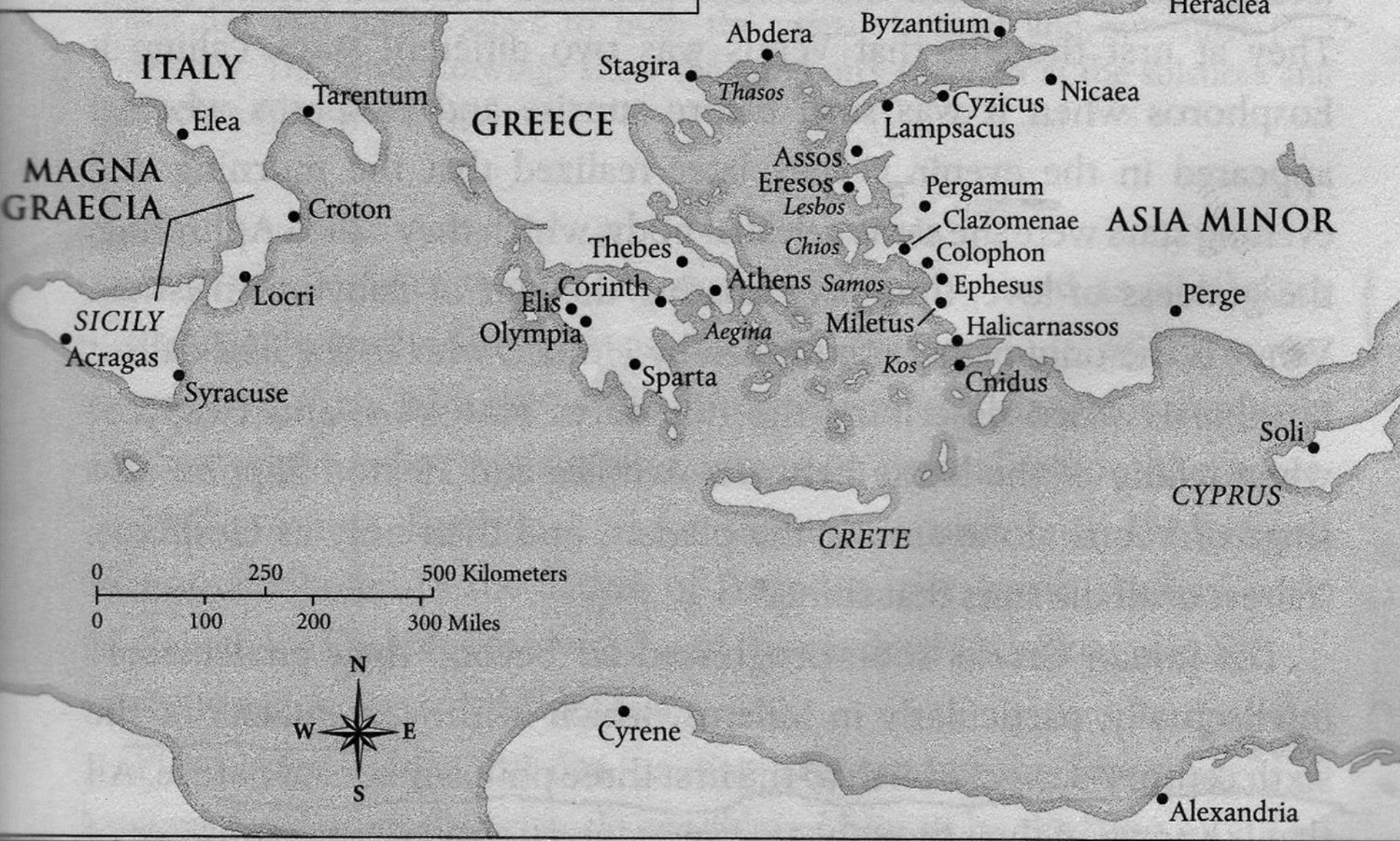
History of Science and Philosophy

HAMLET İSAXANLI

12 APRIL 2014

THE GREEK WORLD IN THE FIFTH AND FOURTH CENTURIES B.C.

Akademiya. Başlanğıc. Riyaziyyat

- **Kirenli Theodoros** (?“-465”-“-398”) Platon və Teeteus`un müəllimi. Protaqoras`ın tələbəsi
- irrasional ədədlər...kvadrat köklər. $\sqrt{17}$
- “Teetetüs”. Sokrat: həndəsə.ümidverici gənclər?
- **Afinalı Teetetüs** (“-417”-“-369”; yun. Teaitetos irr. ədəd+kv. kök+Platon cisimləri (ancaq 5!))
- **Knidli Eudokus** (“-408”-“-355”)-Arxitas`ın tələbəsi
- Akad. Misir! Kuzikos: məktəb açmış.2 dəfə Afina
- Astr. şərh: şair Aratus“Fainomena”.Hipparxus
- Ədəd? Nisbətlər...Həndəsə-riyaziyyatın mərkəzi
- Limit. sahə, həcmilər.Arxiimed aksiomu? Eudoks

Akademiya. Başlanğıc. Riyaziyyat

- **Platon: Planetlər -müntəzəm dairəvi hərəkəti**
- **“hippoped” -8. həndəsi model qurmaq**
- **“Homosentrik sferalar nəzəriyyəsi”**
- **$5 \cdot 4 = 20$, $2 \cdot 3 = 6$, $+1$. 27sfera.ilk riyazi planet mod**
- **Meton təqvimi (-432) = 19 illik Babil təqvimi**
- **$m \times (\text{“Ay ayı”}) = n \times (\text{Günəş ili})$. $m \cdot 29,53 = n \cdot 365,2422$**
- **$m = 235$, $n = 19$! $19 \cdot 12 = 228$ ay. 7 ay əlavə-19 ildə. Elan?**
- **$235 \cdot 29,53 = 6939,69$. $19 \cdot 365,24 = 6939,60$ (təqribi)**
- **Kalippus“-370”-“-300” Akadem+Liseum. 34 s**
- **fəsillərin uzunluğu. (Akad. Başçı-razılaşma/seçki?**
- **Speusippus“-408”-“-339/8”. Başçı! Platon: bacıoğlu**

Aristotel və Likeion/Lyceum

- Aristotel “-384”-“-322”.Staqira.atası Nikomaxos
- Saray: 2-ci Filip-uşaq.d.
- “-367”: Platon Akademiyasına! t.20 il.
- Platonun ölümü (-347): Platona qarşı “böyük-kiçik münasibəti poz. "Aristotle spurns me, as colts kick out at the mother who bore them.«
- anti-Makedoniya?Aristotelin qısqanclığı? ideya?
- Hermeias sarayı-Assos. Theofrastus.Bio araşd.
- “-343”: 13 yaşlı Aleksandr Maked. 3 il
- B. Russell: bir-birindən narazı?!

Aristotel, əsərləri və Likeion/Lyceum

- **12 illik fasilə. Afinaya qayıtmış (“-336/-335”)**
- **“-335/4”: Likeion. Apollo Liceus, lat. Liceum
Mak. Aleksandr-hökmdar!**
- **davamlı mühazirələr. mühazirə mətnləri/qeyd?**
- **Maked. Aleksandrın ölümü (-323)**
- **“Afina`da fəlsəfə əleyhinə ikinci cinayətə yol verməmək üçün” (-322-vətəninədə öldü)**
- **Fizika/Physis, Göy haqqında, Meteorologiya (?IV)**
- **Metafizika, Kateqoriyalar (son 5?), Orqanon(alət, vas)**
- **Heyvanların tarixi, Siyasət, Nikomaxos əxlaqı, Poetika**

Aristotelin yaradıcılıq xüsusiyyətləri

- Təsnifatçılıq. sistem qurucusu. Təbiətşünas
- hissi təcrübə və mücərrəd mühakimə-vəhdət/büt
- İslam dövründə şöhrət. “müəllimi əvvəl”
- irqçi. “barbar/yunan olmayan və qul öz təbiətlərinə görə eyni anlayışlı-dır”.Persiya-hücum?
- sütunlar sırası (colonnade) = “peripatoi”
- gəzə-gəzə=“peripatetikos”=məşşaiyyun (islam)
- Kitabxana! botanika/zoologiya kolleksiya (?)
- Afrodisias`lı (Caria`lı) Aleksandr. Mətnlər!
2-ci əsrin 2-ci yarısı və 3-cü əsrin əvv. kölgədə?

Aristotelin fizikası

- 4 element və efir/stixiya (hərf) . Empedokles.
- geriyə addım? kainatın vahidliyini pozan ideya
- “Ayaltı”, “Ayüstü”-mükəmməl, əbədi
- “5-ci mahiyyət”(latın: quinta essentia/kvintessensiya)
- Qüvvələr (dynameis): quru-yaş və isti-soyuq
- 4 ardıcıl konsentrik zolaq (sıxlıq)
- təbii hərəkət istiqaməti...
- boşluq (vakuum) mümkün deyil
- təbiət maddə deyil, forma`dır. insanın qolu...
- İnsan düşünən varlıqdır (yəni “forma”dır)
- maddə (yəni qüvvə!) də fizikanın mövzudur

Aristotelin fizikası

- **Hərəkətin, dəyişmənin səbəbi - fizika!**
- **1) hərəkətverici səbəb (uşaq-ata), 2)son məqsədi nəzərdə tutan səbəb, 3) maddə, 4) forma**
- **Maddə, material əmələgətiricidir (ona forma verilir. su-isti, soyuq-od. heykəltəraş maddəyə-forma**
- **forma da səbəbdir (bir şey dəyişib başqa şey olur)**
- **Təbiətdə son məqsəd var. Bitki/ağac toxumu**
- **mərmər+Zevs`in şəkli+heykəltəraş+məqsəd**
- **teleoloji səbəb**
- **Amacdan uzaqlaşan hadisələr: qılınc-paslanma**